



*Тернопільський національний медичний
університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України*



Видавнича група «Наукові перспективи»



*Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління*

Християнська академія педагогічних наук України

«Суспільство та національні інтереси»

№ 4(4) 2024

Київ – 2024



*Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical
University*



Publishing Group "Scientific Prospects"



*All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public
Administration*

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

«Society and national interests»

№ 4(4) 2024

Kyiv – 2024



- Кулішов В.С., Пахомов І.В.** 460
ПІДГОТОВКА ОСВІТНІХ ЛІДЕРІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ
- Маргітич К.Є.** 474
КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ У ВИМІРІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ
- Мартинчук О.В., Скрипник Т.В., Федоренко О.Ф., Найда Ю.М., Заєркова Н.В.** 485
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ
- Марченко О.Г., Онипченко П.М.** 498
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОФІЦЕРА ДО РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ
- Матковський А.О.** 507
ОНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ
- Мельничук Л.Б., Кочкаръов В.Д.** 519
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
- Мешко Г.М., Мешко О.І.** 532
ПРОФЕСІЙНА УСПІШНІСТЬ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
- Михальчук О.О., Нікітська Ю.М., Омеляненко А.С.** 546
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
- Мірошніченко В.І.** 557
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ
- Ніколаєску І.О., Панченко О.О.** 568
СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕННЯМ ЗОРУ
- Остапенко Л.В., Сінельнікова В.В., Шпортько О.В.** 581
РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ У МИСТЕЦЬКИХ ЗВО



УДК 373.091.12.011.3-051:005.336.5

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-532-545](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-532-545)

Мешко Галина Михайлівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (098) 447-60-19, <https://orcid.org/0000-0002-3168-3954>

Мешко Олександр Іванович кандидат психологічних наук, доцент, кафедра психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (098) 447-60-18, <https://orcid.org/0000-0003-4463-7073>

ПРОФЕСІЙНА УСПІШНІСТЬ УЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. Статтю присвячено важливій проблемі психолого-педагогічної науки – професійній успішності вчителя Нової української школи. Проаналізовано стан дослідженості у наукових джерелах проблеми професійної успішності та обґрунтовано необхідність її забезпечення на етапі професійної підготовки. Мета дослідження полягала у виявленні детермінант і ресурсів професійної успішності, визначенні змісту, методів і форм роботи із забезпечення професійної успішності майбутніх учителів на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти. На основі аналізу наукової літератури і педагогічної практики, а також результатів проведеного експрес-опитування вчителів виокремлено детермінанти професійної успішності. Виявлено ресурси професійної успішності педагогів: soft skills («м'які навички»), стресостійкість, асертивність, резильєнтність особистості, акмесинергетична професійна позиція. Визначені детермінанти і ресурси професійної успішності слугували векторами її забезпечення на початковому етапі входження у педагогічну діяльність, перших «кроках» у педагогічну професію, зокрема у процесі вивчення інтегрованого курсу «Педагогіка» (змістового модуля «Вступ до педагогічної професії»), під час проходження неперервної педагогічної практики, а також у діяльності психолого-педагогічного тренінгу. Представлено змістовий контент, форми і методи роботи в досліджуваному аспекті. Розкрито роль психолого-педагогічного тренінгу, який орієнтований на допомогу майбутнім учителям у самопізнанні, самоприйнятті, саморозкритті й особистісно-професійному



4(4)
2024

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

зростанні та побудований на принципах активного соціально-психологічного навчання.

Ключові слова: професійна успішність, детермінанти і ресурси професійної успішності, професійний саморозвиток майбутнього педагога, професійна стресостійкість, асертивність, акмесинергетична позиція.

Meshko Halyna Mykhailivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Education Management, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, St. M. Kryvonosa, 2, Ternopil, 46027, tel.: (098) 447-60-19, <https://orcid.org/0000-0002-3168-3954>

Meshko Oleksandr Ivanovych Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor Department of Psychology, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, St. M. Kryvonosa, 2, Ternopil, 46027, tel.: (098) 447-60-18, <https://orcid.org/0000-0003-4463-7073>

PROFESSIONAL SUCCESS OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL TEACHER AS A COMPONENT OF VOCATIONAL TRAINING

Abstract. The article is devoted to an essential problem of psychological and pedagogical science – the professional success of a teacher of the New Ukrainian School. The author analyses the state of research on the issue of professional success in scientific sources and substantiates the need to ensure it at the stage of professional training. The purpose of the study was to identify the determinants and resources of professional success and to determine the content, methods and forms of work to ensure the professional success of future teachers at the stage of vocational training in a higher education institution. On the basis of the analysis of scientific literature and pedagogical practice, as well as the results of the express survey of teachers, the determinants of professional success are identified: socio-economic conditions and the situation in the country, social requirements for the teacher's personality, working conditions, socio-psychological climate in the teaching staff, personal qualities and abilities, individual psychological characteristics, level of competence, level of motivation to achieve, personal needs, need for self-actualisation and self-realisation, ability to personal and professional development. The resources of teachers' professional success are identified: soft skills, stress resistance, assertiveness, personality resistance, and acme synergetic professional position. The identified determinants and resources of professional success served as vectors of its provision at the initial stage of entering the teaching profession, the first “steps” into the teaching profession, in particular in the process of studying the integrated course “Pedagogy” (content



module “Introduction to the teaching profession”), during the continuous pedagogical practice, as well as in the activities of psychological and pedagogical training. The article presents the content, forms and methods of work in the studied aspect. The role of psychological and pedagogical training, which is focused on helping future teachers in self-knowledge, self-acceptance, self-disclosure and personal and professional growth, is revealed and is aimed at mobilization of personal and neuropsychological resources of future teachers; formation of their positive self-concept, development of skills to recognize and manage their emotional state; formation of skills of constructive interaction; development of readiness and ability for self-changing and professional self-development, self-realization in the field of professional activity; formation of assertive behaviour; increase of the level of professional stress resistance. Prospects for further scientific research aimed at substantiating and developing a system to promote the achievement of sustainable professional success of teachers are outlined.

Keywords: professional success, determinants and resources of professional success, professional self-development of future teachers, professional stress resistance, assertiveness, acmesynergetic position.

Постановка проблеми. Педагог ХХІ тисячоліття – це конкурентоспроможний, компетентний фахівець, здатний до особистісно-професійного зростання і самореалізації в постійно змінюваних умовах педагогічної діяльності, досягнення вершин професіоналізму й успіху у професійній діяльності. У Концепції Нової української школи зазначено, що школа буде успішною, якщо до неї прийде успішний учитель. Успішний педагог усвідомлює власну самоефективність, свою здатність управляти власною життєдіяльністю, долати життєві і професійні труднощі, реалізувати заплановані цілі. Успіх, на думку вчених, – це «результат, ціннісне мірило рівня досягнення поставленої мети, визнане як людиною особисто, так і суспільством. Успіх формує позитивний емоційний фон життєдіяльності, спонукає до пошуку креативних її форм» [1, с. 55]. Саме володіння ефективними способами педагогічної діяльності дає змогу вчителю перейти від одиничного успіху до постійного, забезпечуючи йому успішність у професії. Успіх у професійній діяльності може виступати формою самореалізації і призводити до суб'єктивної задоволеності собою та педагогічною професією загалом.

Досягнення професійної успішності не є короткотривалим процесом. Цей процес має певні передумови та особливості перебігу, залежить від багатьох чинників. Прагнення до життєвого і професійного успіху властиве кожній молодій людині. Потрібно лише навчитися його реалізувати. Визначення мети, усвідомлення наміру бути успішним у педагогічній

професії дає поштовх розкриттю внутрішніх сил і потенційних можливостей саме у процесі особистісно-професійного зростання.

Означене актуалізує проблему професійної успішності педагогів та необхідність запровадження нових підходів до її забезпечення у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання успіху, життєвого успіху, професійного успіху та успішності особистості є предметом досліджень багатьох галузей наук. Поняття «успіх» та «успішність» у науковій літературі розроблені краще, ніж такі поняття як «життєвий успіх» та «життєва успішність», «професійний успіх» та «професійна успішність». Проблема професійної успішності вчителя є відносно новою у психологічній і педагогічній науках. У наукових джерелах недостатньо уваги приділено проблемі забезпечення професійної успішності фахівця загалом і вчителя зокрема.

У дослідженнях професійної успішності учені часто зосереджують увагу на вивченні психології успіху і психологічних характеристиках успішності особистості. Психологія успішності стверджує, що успішність – це динамічний і довготривалий процес, тому при дослідженні цього феномену не потрібно відокремлювати його від діяльності людини, зокрема власне самого процесу досягнення успішності, який супроводжується певними особливостями перебігу залежно від чинників впливу. Ю. Ільїна [2] досліджує життєвий успіх у координатах побудови та функціонування ментальної моделі, що забезпечує досягнення успіху в житті. Успішність розглядається як стан переживання власного успіху. У межах науково-дослідницького проекту «Психологія успіху» Інститутом психології ім. Г.С. Костюка АПН України розробляється універсальна науково обґрунтована ментальна модель життєвого успіху з урахуванням гендерних, вікових, культурних, філософсько-релігійних аспектів, що дають можливість визначити психологічні координати особистісної успішності [3, с. 71].

Поняття «успіх» дослідники часто розглядають крізь призму категорій «мета-процес-позитивний результат» і трактують це поняття як досягнення запланованої мети, максимальну самореалізацію особистості у професії. При цьому професійну успішність вчителя вони визначають та оцінюють або з позиції його професійних досягнень, педагогічної майстерності, успіхів учнів [4], або у вимірі реалізації потенційних можливостей для досягнення вершин професіоналізму [5].

У філософських дослідженнях означеної проблеми успішною вважають людину, сповнену ідеалами та прагненням до самореалізації в усіх сферах життєдіяльності (Дж. Аткинсон, Д. Макклелланд, А. Маслоу та ін.), а шлях до



успіху розглядають як організовану відповідним чином власну енергію та зусилля, а також наявні знання і здібності [6].

У педагогіці успіх визначають як результат виховання, якісної та успішної навчальної діяльності, ефективних педагогічних впливів, створення комфортних умов навчання, сприятливої педагогічної ситуації. Успішну особистість характеризують її теперішні досягнення порівняно з попередніми, «приріст» пізнавальних можливостей та спроможностей, їх розвиток чи вдосконалення [7].

У науковій літературі часто ототожнюються поняття «успіх» та «успішність», «життєвий успіх» та «життєва успішність». У контексті нашого дослідження заслуговує на особливу увагу підхід І. Боровинської до розмежування і трактування цих понять. Життєва успішність визначається нею як «емоційно забарвлений стан, який супроводжує успішну реалізацію власного життєвого проекту; це відчуття самоздійснення особи, що призводить до суб'єктивного благополуччя, гармонії, відчуття сенсу власного життя» [8, с. 147]. Життєвий успіх є результатом реалізації життєвого проекту.

Теоретичні основи успішності особистості представлено у дослідженні Г. Михайлишин і М. Довгої [1], загальні теоретичні аспекти розвитку професійної успішності майбутніх учителів Нової української школи висвітлив у своїй статті І. Биков [9]. У контексті дослідження означеної проблеми важливими є праці відомого українського вченого І. Зязюна, зокрема, положення про те, що професійна успішність досягається на основі педагогіки добра [10].

Найбільш цілісно і системно проблема професійної успішності педагога представлена у дослідженні Т. Скорик [11], у якому висвітлено розвиток професійної успішності майбутнього вчителя в закладах вищої освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Авторка визначає поняття «професійна успішність вчителя» як «процес і результат професійної діяльності, що характеризується стійкою спрямованістю на професійний саморозвиток і професійні досягнення, цілепокладанням та ціледосягненням, має позитивну зовнішню та внутрішню оцінку» [11, с. 94]. Розвиток професійної успішності дослідниця представляє через наступність: компетентність, творчість/майстерність, професіоналізм, акмевектор педагогічної діяльності, які виявляються і виражаються в культурі педагогічної праці і забезпечують успішність педагогічних дій.

Український дослідник І. Биков у своєму дослідженні визначає структуру професійної успішності вчителя, яка в узагальненому вигляді охоплює: соціально-педагогічну спрямованість особистості; педагогічну компетентність професійно важливі якості вчителя; професійно значущі



психічні та фізіологічні властивості вчителя; найбільш значущі для вчительської праці soft skills [9, с. 6]. Т. Скорик вважає, що засадничим підґрунтям професійної успішності майбутнього вчителя є соціальний та емоційний інтелект [11, с. 176-177]. Дослідниця розробила структурно-функціональну модель розвитку професійної успішності майбутнього вчителя, яка охоплює методолого-цільовий, організаційно-змістовий, діяльнісно-технологічний і рефлексивно-результативний блоки та розкриває професійне зростання педагога як безперервний процес самоудосконалення педагогічної діяльності в координатах досягнення успішності виконання професійних дій та їх результативності [12, с. 46-48]. Запропонована модель потребує конкретизації деяких компонентів, зокрема організаційно-змістового і діяльнісно-технологічного, оскільки вона задекларована як універсальна для всіх педагогічних спеціальностей.

Важливим аспектом дослідження професійної успішності педагога є питання визначення її критеріїв. З позиції психологічної науки важливим критерієм професійної успішності є «задоволеність своєю діяльністю – усвідомлена суб'єктивна оцінка своєї праці, яка проявляється у помітних проявах сприятливих психічних станів під час діяльності, формуючи тим самим бажання продовжувати займатися певним видом діяльності» [13, с. 76].

Варто зазначити, що у науковій літературі вживаються поняття «розвиток професійної успішності майбутнього вчителя», «формування професійної успішності майбутнього педагога», «становлення професійної успішності майбутнього вчителя». Вважаємо за доцільне використовувати поняття «досягнення професійної успішності», «сприяння в досягненні професійної успішності», «забезпечення професійної успішності», «створення умов для досягнення професійної успішності».

Аналіз наукових джерел свідчить про недостатню розробленість проблеми професійного успіху і забезпечення професійної успішності майбутніх учителів на етапі професійної підготовки. Потребують вивчення ресурси, індикатори професійної успішності вчителя, які мають бути орієнтирами якісної професійної підготовки і детермінувати зміст і технології, особливості професійної підготовки майбутнього успішного фахівця.

Мета статті полягає у виявленні детермінант і ресурсів професійної успішності педагогів, визначенні змісту, форм і методів роботи із забезпечення професійної успішності майбутніх учителів на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукової психологічної, філософської, педагогічної літератури, порівняння, систематизація, узагальнення; емпіричні – спостереження, аналіз освітньо-професійних програм



підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, узагальнення педагогічного досвіду. Для діагностування розуміння педагогами сутності професійної успішності, її детермінант, ресурсів та шляхів забезпечення використано експрес-опитування.

Виклад основного матеріалу. Результати проведеного нами дослідження засвідчили різне розуміння і трактування педагогами феномена «професійна успішність»: «йти вперед, досягати мети», «вдале досягнення бажаної мети», «досягнення бажаного у професійній діяльності», «професійні досягнення», «досягнення педагогом особистісних і соціально значущих результатів», «відчуття щастя у професії», «самореалізація у професії», «співпадіння намірів педагога і досягнутих результатів у професійній діяльності», «повне розкриття власного потенціалу», «баланс бажаного і досягнутого у професії», «відповідність досягнутого результату зовнішнім очікуванням і внутрішнім сподіванням», «досягнення вищих щаблів професійної діяльності», «благополуччя на роботі», «задоволеність та комфорт у професійній діяльності», «задоволеність результатами професійної діяльності», «гармонія, узгодженість зовнішньої оцінки і внутрішнього схвалення досягнутого у професії», «визнання колег і керівництва», «авторитет у колективі» та ін., а також виявили недостатній рівень обізнаності щодо детермінант, ресурсів та шляхів досягнення професійної успішності.

Універсальної формули професійної успішності педагога поки що не існує. Узагальнений образ успішного педагога очима здобувачів вищої освіти містить такі риси і якості: компетентність, професіоналізм, чітка професійна позиція, конкурентоздатність, творчість, інноваційність, володіння сучасними освітніми технологіями, стресостійкість, асертивність, резильєнтність, конгруентність, самоефективність, магнетизм, сформований індивідуальний стиль професійної діяльності, професійна зрілість, здатність до особистісно-професійного саморозвитку, мотивація досягнення, гнучкість, мобільність, надійність, уміння оперативно і гнучко реагувати на різні ситуації педагогічної взаємодії і приймати виважені рішення.

На основі аналізу наукової літератури та проведеного дослідження виокремлено детермінанти професійної успішності: соціально-економічні умови та ситуація в країні, соціальні вимоги до особистості вчителя, умови праці, соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі, особисті якості і здібності, індивідуально-психологічні особливості, рівень компетентності, рівень мотивації досягнення, особистісні потреби, зокрема, потреба у самоактуалізації та самореалізації, здатність до особистісно-професійного зростання, наявність позитивного ставлення до педагогічної професії як на етапі навчання у закладі вищої освіти, так і в професійній діяльності, стан професійного здоров'я, конструктивне мислення, рівень сімейного благопо-

луччя. Важливими ресурсами професійної успішності є soft skills («м'які навички»), стресостійкість, асертивність, резильєнтність особистості, акмесинергетична професійна позиція.

Акмесинергетичну професійну позицію визначаємо як сформовану систему ціннісно-сміслових орієнтацій, самомотивацію на постійне особистісно-професійне зростання, максимальну мобілізацію особистісних і нервово-психічних ресурсів на досягнення успіху у професійній діяльності, постійну потребу у творчій самоактуалізації та самореалізації.

Виявлені детермінанти і ресурси враховувалися у визначенні змістового контенту змістового модуля «Педагогіка. Вступ до педагогічної професії» інтегрованого курсу «Педагогіка» [14], а також у процесі пропедевтичної педагогічної практики. Тому для забезпечення професійної успішності майбутніх учителів у процесі вивчення означеного інтегрованого курсу «Педагогіка» увагу зосереджуємо на: розвитку soft skills, формуванні професійної стресостійкості, розвитку асертивності, підвищенні рівня резильєнтності, формуванні акмесинергетичної позиції майбутніх учителів.

Майбутнім вчителям під час навчання пропонуємо розв'язувати педагогічні задачі і ситуації різних рівнів складності: вибрати правильний варіант відповіді із кількох запропонованих, що характеризує/забезпечує успішну діяльність учителя в тій чи іншій педагогічній ситуації; проаналізувати педагогічну ситуацію і відповісти на поставлені запитання; запропонувати шляхи вирішення певної конфліктогенної педагогічної ситуації, самостійно розв'язати задачу. Робота над цими задачами і ситуаціями дає змогу майбутнім учителям опановувати практичні вміння вирішення проблем, з якими вони зустрінуться у професійній діяльності, і загалом сприяє формуванню їх професійної компетентності, усвідомленню приналежності до педагогічної професії.

Першокурсники виконують тести і методики для самопізнання, що дають можливість виявити власні індивідуальні особливості, визначити рівень сформованості професійно значущих рис і якостей і на підставі цього скласти карту особистості педагога, яка є основою самовиховання і особистісно-професійного саморозвитку. Акцентуємо увагу на важливості психологічної настанови педагога на успіх, вмінні керувати своїм емоційно-вольовим станом, важливості бути стресостійким та асертивним, психофізіологічній «ціні» професійної успішності. Адже професійна діяльність не може вважатися успішною, якщо педагог у процесі її виконання працює «на знос», завдає шкоди власному здоров'ю.

Студенти виконують серію завдань, серед яких, наприклад:

– Наведіть приклади з художньої літератури, в яких описано успішного педагога.



- Зобразіть схематично абстрактну модель ідеального/успішного вчителя.
- Вивчіть досвід роботи сучасного вчителя. Складіть портрет учителя-майстра.
- Підготуйте твір/розповідь на одну із запропонованих тем: «Учитель ХХІ століття», «Яким учителем я себе уявляю», «Місія педагога в III тисячолітті».
- Напишіть міні-твір на одну із запропонованих тем: «Що в моєму характері мені допоможе, а що може перешкодити стати успішним педагогом?», «У чому моя «сила» і «слабкість» як майбутнього педагога?».
- Під час неперервної педагогічної практики проведіть бесіду з 2-3 вчителями з різним стажем роботи про причини вибору вчительської професії, педагогічні невдачі і проблеми, чинники професійного успіху, ставлення до педагогічної діяльності. Проаналізуйте отримані дані.
- Проведіть ретроспективний аналіз фактів вашого шкільного життя. Опишіть одного із педагогів, проаналізувавши його професійні якості. Визначте, які здібності переважали у нього. Який компонент педагогічної діяльності здійснювався педагогом з найбільшим успіхом? Які особистісні риси виступали найбільш помітно? Які негативні риси та якості притаманні Вашому учителю? Чи сформований у педагога власний стиль педагогічної діяльності? Чи продуктивний він?
- Які методи пізнання власного «Я» допоможуть Вам об'єктивно оцінити себе? Спробуйте з їх допомогою дати об'єктивну оцінку своїх професійно значущих рис і якостей. Опишіть свій власний професійний портрет.
- Подивіться на себе очима оточуючих (друзів, викладачів, однокурсників, учнів) і складіть «фоторобот». Порівняйте «автопортрет» майбутнього успішного педагога із «думкою-портретом» оточуючих. Яка роль педагогічної рефлексії у професійному самовихованні? Відповідь обґрунтуйте.
- Заповніть таблицю, до якої внесіть власні професійно значущі риси і якості:

Я – реальний студент, майбутній учитель	Я – успішний учитель

- Виконайте психомалюнок на тему: «Я – реальний студент, Я – успішний учитель». Визначте основні напрями загального і професійного самовиховання, враховуючи власні психологічні особливості і можливості.
- Складіть програму власного професійного самовиховання на весь період навчання у ЗВО.

– Складіть пам'ятки «Маленькі кроки до великого професійного успіху», «Як спілкуватися педагогу, щоб досягти запланованого результату і отримати насолоду, задоволення», «Як досягти професійного успіху без шкоди для здоров'я», «Як не згоріти у полум'ї педагогічної професії».

– Опишіть педагога, який Вам сподобався своєю манерою спілкування, і визначте, що стало для Вас найбільш привабливим у його манері. Опишіть педагога, який не сподобався Вам манерою спілкування, і проаналізуйте, чим саме. Складіть програму удосконалення своїх комунікативних умінь і визначте шляхи формування власного стилю спілкування.

У досліджуваному контексті важливими є підготовка і захист студентами творчих робіт (індивідуальних навчально-дослідницьких завдань): «Професійна успішність педагога Нової української школи», «Успішний педагог – успішний учень: дві грані однієї проблеми», «Індивідуальний стиль і псевдостиль педагогічного спілкування», «Професійна надійність і професійна успішність учителя», «Педагогічна кар'єра і професійна успішність: спільне і відмінне», «Професійна успішність як форма самореалізації особистості педагога» та ін.

Доцільним та ефективним на цьому етапі є використання акмеологічних технологій педагогічного впливу для формування акмесинергетичної позиції майбутніх учителів і сталого прагнення бути успішним у професійній діяльності. Ці технології допомагають цілеспрямованому переорієнтуванню мотиваційної сфери першокурсників, їх ціннісних орієнтацій і стимулюванню розвитку властивостей суб'єктності, сприяють появі бажання самоідентифікації і самореалізації у майбутній педагогічній діяльності через власні професійні досягнення.

Формувальному та корекційному впливу у процесі забезпечення професійної успішності слугує розроблений нами психолого-педагогічний тренінг [15], який базується на принципах активного соціально-психологічного навчання, й орієнтований на допомогу майбутнім учителям у самопізнанні, самосприйнятті, саморозкритті та їх особистісно-професійному зростанні. Тренінг спрямований на: мобілізацію особистісних і нервово-психічних ресурсів майбутніх учителів; формування їх позитивної Я-концепції, розвиток умінь розпізнавати свій емоційний стан та керувати ним; формування навичок конструктивної взаємодії; розвиток готовності і здатності до самозмін і професійного саморозвитку, самореалізації у сфері професійної діяльності; формування асертивної поведінки; підвищення рівня професійної стресостійкості; профілактику професійно небажаних якостей здобувачів вищої освіти. У процесі функціонування тренінгової групи дуже важливою є психологічна настанова на професійний успіх. Означений тренінг проводимо в межах діяльності Центру педагогічного консалтингу [16],



що функціонує при кафедрі педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Елементи психолого-педагогічного тренінгу використовуємо у процесі читання змістового модуля інтегрованого курсу педагогіки «Вступ до педагогічної професії».

Варто зауважити, що важливе значення має також залучення майбутніх учителів до волонтерської діяльності/освітніх волонтерських проєктів, а також взірць професійної успішності викладача курсу педагогіки, сформованість у нього акмесинергетичної позиції.

Висновки. Отже, сучасній школі потрібен конкурентоспроможний учитель-професіонал, який відповідає суспільним запитам і здатен до успішної самореалізації у педагогічній діяльності. Професійна успішність учителя є якісною характеристикою його педагогічної діяльності, яка визначається суспільно значущими результатами. Професійна успішність містить не тільки оцінку досягнутого результату, але й оцінку задоволеності вчителя процесом та результатами своєї діяльності. Професійна успішність досягається за умови особистісно-професійного зростання вчителя до рівня професіонала, безперервного самоудосконалення власної професійної діяльності. Тому важливо формувати у майбутніх учителів здатність до побудови траєкторії сталого професійного розвитку, мотивацію досягнення «акме» у педагогічній діяльності, сприяти становленню успішної особистості майбутнього педагога. Необхідно цілеспрямовано впливати на процес досягнення професійної успішності майбутніми вчителями ще на етапі професійної підготовки у закладі вищої освіти, виявляти і враховувати її детермінанти і ресурси.

Важливими ресурсами професійної успішності є soft skills («м'які навички»), стресостійкість, асертивність, резильєнтність особистості, акмесинергетична професійна позиція. Виявлені детермінанти і ресурси професійної успішності слугують векторами її забезпечення на початковому етапі входження у педагогічну діяльність, здійснення перших «кроків» у педагогічну професію, зокрема у процесі вивчення інтегрованого курсу «Педагогіка» (змістовий модуль «Вступ до педагогічної професії»), під час проходження неперервної педагогічної практики, а також у діяльності психолого-педагогічного тренінгу. Змістовий контент, форми і методи роботи орієнтовані на: формування позитивного ставлення до педагогічної професії і внутрішньої психологічної настанови на успіх у професії; спрямування на досягнення успішності виконання професійних дій та їх результативності; формування моделі успішної, асертивної, стресостійкої поведінки компетентної і творчої особистості майбутнього вчителя; готовності до оволодіння технологіями сталого професійного розвитку.

На теперішній час потребує розроблення система сприяння досягненню сталої професійної успішності вчителів, а також вивчення динаміки формування мотиваційних чинників професійного успіху майбутніх учителів та з'ясування їх місця і ролі у процесі успішного професійного самовизначення випускника закладу вищої освіти.

Література:

1. Михайлишин Г.Й., Довга М.М. Успішність особистості: філософський та психолого-педагогічний контекст. *Наукове мислення: збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього»*. Дніпро: Видавництво НМ, 2017. С. 50-56. <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/39-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya/125-uspishnist-osobistosti-filosofskij-ta-psikhologo-pedagogichnij-kontekst>
2. Ільїна Ю.М. Методика дослідження життєвого сценарію «успіх». *Актуальні проблеми психології*. 2010. Т. 3. С. 244-257. http://lib.iitta.gov.ua/1711/1/Lototska_lifescenario_research_metod_2010.pdf
3. Гуляс І.А. Життєвий успіх як соціально-психологічний феномен. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 41. С. 69-78. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-41.69-78>
4. Ткачук І.І. Теоретичні засади дослідження проблеми успіху особистості в діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський: Вид. Зволейко Д.Г., 2011. Вип. 15. С. 139-147.
5. Назар Ю.О. Теоретико-психологічний аналіз особливостей процесу досягнення успішності у професійній діяльності особистості. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. 2013. Т. 2. Вип. 10. С. 217-221. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_44
6. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є. Філософія досягнення успіху: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХПІ», 2003. 691 с.
7. Романовський О.Г. Педагогіка успіху: її сутність та основні напрями вивчення. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2011. № 2. С. 3-8. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/519>
8. Боровинська І.Є. До психологічного розуміння понять «успіх», «успішність», «життєвий успіх», «життєва успішність». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2017. Том 2. Вип. 3. С. 142-148. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/888>
9. Биков І.В. Теоретичні засади розвитку професійної успішності майбутніх учителів Нової української школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Том 173. № 17. С. 3-7. <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/41>
10. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: науково-методичний посібник. Київ: МАУП, 2000. 312 с.
11. Скорик Т.В. Розвиток професійної успішності майбутнього вчителя в закладах вищої освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 314 с.
12. Скорик Т.В. Модель розвитку професійної успішності майбутнього вчителя у закладах вищої освіти. *Дидактика*. 2021. № 2. С. 43-49. <https://didactics.com.ua/index.php/journal/article/view/15>



13. Гуменюк Г.В. Професійна успішність, ефективність праці та професійне здоров'я: шлях психологічного пошуку. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Вінниця: ДНУ імені Василя Стуса, 2019. С. 73-77. <https://jhealth.donnu.edu.ua/article/view/7504>

14. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії. Практикум: навчальний посібник. Видання 3-тє, виправлене і доповнене. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2023. 220 с.

15. Meshko H., Meshko O., Drobyk N., Mikheienko O. Psycho-pedagogical training as a mean of forming the occupational stress resistance of future teachers. *E3S Web of Conferences: Proceedings of the International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. 2020. Vol. 166. 10023. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016610023>

16. Веб-сторінка «Центр педагогічного консалтингу». <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centr-pedagogichno-konsaltingu>.

References:

1. Mykhailyshyn, H.I., & Dovha, M.M. (2017). Uspishnist osobystosti: filosofskiy ta psykholoho-pedahohichnyi kontekst [Personality success: Philosophical and psychological and pedagogical context]. *Naukove myslennia – Scientific thinking: Proceedings of the IX All-Ukrainian practical-cognitive conference «Scientific opinion of the present and the future»*. (pp. 50-56). Dnipro: Vydavnytstvo NM. Retrieved from <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/39-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya/125-uspishnist-osobystosti-filosofskij-ta-psykholoho-pedahohichnij-kontekst> [in Ukrainian].

2. Ilna, Yu.M. (2010). Metodyka doslidzhennia zhyttievoho stsenariiu «uspikh» [Research method of life scenario «success»]. *Aktualni problemy psykholohii – Actual Problems of Psychology*, 3, 244-257. Retrieved from http://lib.iitta.gov.ua/1711/1/Lototska_lifescenario_research_metod_2010.pdf [in Ukrainian].

3. Hulias, I.A. (2018). Zhyttievyyi uspikh yak sotsialno–psykholohichnyi fenomen [Life success as a socio-psychological phenomenon]. *Problemy suchasnoi psykholohii – Problems of Modern Psychology*, 41, 69-78. Retrieved from <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-41.69-78> [in Ukrainian].

4. Tkachuk, I.I. (2011). Teoretychni zasady doslidzhennia problemy uspikhu osobystosti v diialnosti [Theoretical foundations of the study of the problem of personal success in activities]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and Methodological Problems of Raising Children and School Youth*. (Vol. 15). (pp. 139-147). Kam'ianets-Podilskyi: Vyd. Zvoleiko D.H. [in Ukrainian].

5. Nazar, Yu.O. (2013). Teoretyko-psykholohichnyi analiz osoblyvostei protsesu dosiahnennia uspishnosti u profesiinii diialnosti osobystosti [Theoretical and psychological analysis of the characteristics of the process of success in the professional activities of the individual]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho*. Serii: Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv State University. Series: Psychological Sciences, 2(10), 217-221. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_44 [in Ukrainian].

6. Romanovskyi, O.H., & Mykhailychenko, V.Ye. (2003). *Filosofiiia dosiahnennia uspikhu [The philosophy of achieving success]*. Kharkiv: NTU «KhPI» [in Ukrainian].

7. Romanovsky, O.H. (2011). Pedahohika uspikhu: yii sutnist ta osnovni napriamy vyvchennia [Pedagogics of success: its essence and basic directions of study]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy – Theory and practice of social systems management*, 2, 3-8. Retrieved from <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/519> [in Ukrainian].

8. Borovynska, I.Ye. (2017). Do psykholohichnoho rozuminnia poniat «uspikh», «uspishnist», «zhyttievyi uspikh», «zhyttieva uspishnist» [To the psychological understanding of the notions «success», «successfulness», «life success», «life successfulness»]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Psykholohichni nauky» – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Psychological Sciences»*, 2(3), 142-148. Retrieved from <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/888> [in Ukrainian].
9. Bykov, I.V. (2022). Teoretychni zasady rozvytku profesiinoi uspishnosti maibutnikh uchyteliv Novoi ukrainskoi shkoly [Theoretical basis of the development of the professional success of the future teachers of the new Ukrainian school]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T.H. Shevchenka – Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»*, 17(173), 3-7 [in Ukrainian].
10. Ziazium, I.A. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realii [Pedagogy of goodness: ideals and realities]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
11. Skoryk, T.V. (2020). Rozvytok profesiinoi uspishnosti maibutnikh uchyteliv u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy (druha polovyna XX – pochatok XXI st.) [Development of future teachers' professional success at institutions of higher education of Ukraine (the second half of the XX – beginning of the XXI century)]. Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu.A. [in Ukrainian].
12. Skoryk, T.V. (2021). Model rozvytku profesiinoi uspishnosti maibutnoho vchytelia u zakladakh vyshchoi osvity [Model of future teacher's professional success development at higher education institutions]. *Dydaktyka – Didactics*, 2, 43-49. Retrieved from <https://didactics.com.ua/index.php/journal/article/view/15> [in Ukrainian].
13. Humeniuk, H.V. (2019). Profesiina uspishnist, efektyvnist pratsi ta profesiine zdorovia: shliakh psykholohichnoho poshuku [Professional success, work efficiency and professional health: the path of psychological search]. *Osobystisni ta sytuatyvni determinanty zdorovia – Personal and situational determinants of health: Proceedings of the IV All-Ukrainian scientific and practical conference*. (pp. 73-77). Vinnytsia: DNU imeni Vasylia Stusa. Retrieved from <https://jhealth.donnu.edu.ua/article/view/7504> [in Ukrainian].
14. Meshko, H.M. (2023). *Vstup do pedahohichnoi profesii. Praktykum [Introduction to the teaching profession. Practicum]*. Ternopil: Osadtsa Yu.V. [in Ukrainian].
15. Meshko, H., Meshko, O., Drobyk, N., & Mikheienko, O. (2020). Psycho-pedagogical training as a mean of forming the occupational stress resistance of future teachers. *E3S Web of Conferences: Proceedings of the International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters*. (Vol. 166). (id.10023). Retrieved from <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016610023>
16. Veb-storinka «Tsentр pedahohichnoho konsal'tynhu» [Webpage «Center for pedagogical consulting»]. *fpp.tnpu.edu.ua*. Retrieved from <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centр-pedagogichnogo-konsal'tingu> [in Ukrainian].

Журнал

*«Суспільство та національні
інтереси»*

№ 4(4) 2024

*Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.*

*Видавець:
ФОП «Жукова Ірина Віталіївна», Свідоцтво серія ДК № 7425 від 09.08.2021 р.*